

ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

УДК 371.3:94+7(477)(075.2)

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.15480662>

Розробка інтегрованих уроків історії та мистецтва для стимулювання образного мислення

Галицька-Дідух Тамара Вячеславівна,

кандидат історичних наук, доцент кафедри історії України і методики викладання історії, факультет історії, політології і міжнародних відносин, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, м. Івано-Франківськ, Україна, <https://orcid.org/0000-0002-0950-5182>

Прийнято: 04.04.2025 | Опубліковано: 17.05.2025

***Анотація.** Мета статті – ґрунтовний аналіз можливостей розроблення та впровадження інтегрованих уроків історії й мистецтва як дієвого засобу стимулювання образного мислення учнів в умовах сучасного освітнього середовища. **Методи.** Основними методами дослідження стали аналіз, синтез, порівняльне педагогічне моделювання та контент-аналіз актуальних науково-методичних видань. На основі вивчення педагогічної, психологічної та культурологічної літератури було охарактеризовано ключові підходи до формування образного мислення у навчальному процесі, визначено потенціал інтеграції предметів гуманітарного циклу, а також окреслено практичні орієнтири для створення ефективних інтегрованих занять. У **результаті** дослідження доведено, що поєднання історії та мистецтва дозволяє учням глибше зануритися у контекст епох, краще*

осмислювати історичні події крізь призму культурного досвіду та формувати асоціативне, метафоричне й емоційно насичене сприйняття навчального матеріалу. Використання візуальних образів, музичних і літературних творів відповідної епохи сприяє активізації емоційної пам'яті, розширює розуміння учнів про багатовимірність історичного процесу та актуалізує їх здатність до критичного осмислення подій. Особливу увагу в роботі приділено розробці дидактичних моделей інтегрованих уроків, що ґрунтуються на принципах гуманітарної синергії, міжпредметної координації та розвитку творчого потенціалу школярів. Під час дослідження також виявлено низку викликів, пов'язаних із впровадженням інтегрованого навчання, зокрема, брак навчально-методичного забезпечення, складність узгодження навчальних програм, а також потребу у підвищенні педагогічної майстерності вчителів для ефективного використання методів образного навчання. У висновках наголошено на доцільності створення комплексного підходу до міжпредметної координації навчальних курсів – через міждисциплінарну співпрацю вчителів, розробку мультимедійних освітніх продуктів, проведення методичних семінарів та впровадження елементів проєктного навчання. Отже, створення інтегрованого простору між історією та мистецтвом відкриває нові можливості для формування інтелектуально й емоційно розвиненої особистості, здатної до глибокого осмислення історичного досвіду людства та його художнього відтворення в культурі.

Ключові слова: *креативне навчання, естетичне сприйняття, міждисциплінарність, уява, інтерпретація, естетика, когнітивна активність, інтелектуальний розвиток.*

Developing integrated history and art lessons to stimulate imaginative thinking

Tamara Halytska-Didukh,

Candidate of Historical Sciences, Associate Professor of the Department of History of Ukraine and Methods of Teaching History, Faculty of History, Politology and International Relations, Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Ivano-Frankivsk, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0002-0950-5182>

Abstract. *The purpose of the study is to analyse in depth the possibilities of developing and implementing integrated history and art lessons as an effective means of stimulating students' imaginative thinking in the modern educational space. Methods.* The main research methods were analysis, synthesis, comparative pedagogical modelling and content analysis of relevant scientific and methodological sources. Based on the study of pedagogical, psychological and cultural literature, the key approaches to the formation of imaginative thinking in the educational process were characterised, the potential for integrating humanities subjects was determined, and practical guidelines for creating effective integrated classes were outlined. The results of the study showed that the combination of history and art allows students to dive deeper into the context of the epochs, better understand historical events through the prism of cultural experience, and form associative, metaphorical and emotionally rich perception of the educational material. The use of visual images, musical and literary works of the relevant era helps to activate emotional memory, broadens students' understanding of the multidimensional nature of the historical process and enhances their ability to critically reflect on events. Particular attention is paid to the development of didactic models of integrated lessons based on the principles of humanitarian synergy,

*interdisciplinary coordination and development of students' creative potential. The study also revealed a number of challenges related to the implementation of integrated learning, including the lack of teaching and learning materials, the difficulty of aligning curricula, and the need to improve teachers' pedagogical skills to effectively use imaginative learning methods. The **conclusions** emphasise the expediency of creating a comprehensive approach to integration through interdisciplinary teacher collaboration, the development of multimedia educational products, methodological seminars, and the introduction of project-based learning elements. Thus, the creation of an integrated space between history and art opens up new opportunities for the formation of an intellectually and emotionally developed personality capable of deeply understanding the historical experience of mankind and its artistic reflection in culture.*

Keywords: *creative learning, aesthetic perception, interdisciplinarity, imagination, interpretation, aesthetics, cognitive activity, intellectual development.*

Постановка проблеми. Сучасна освіта потребує нових підходів до створення ключових компетентностей учнів, серед яких дедалі більшої значущості здобуває образне мислення як підґрунтя креативності, естетичного сприйняття, емоційного розвитку та здатності до інтерпретації складних культурних явищ. Водночас звичні форми викладання історії та мистецтва здебільшого орієнтовані на засвоєння фактологічного матеріалу, що обмежує можливості учнів у розвитку асоціативного, метафоричного і візуального мислення. Недостатній рівень міжпредметної інтеграції в освітньому процесі призводить до фрагментарного сприйняття гуманітарного знання, унеможливаючи формування цілісного бачення історико-культурного простору.

Особливої уваги потребує розробка інтегрованих уроків, що поєднують історичний зміст з мистецькими образами, контекстами та інтерпретаціями, адже саме така форма подачі навчального матеріалу відкриває широкі можливості для стимулювання образного мислення. Водночас педагогічна практика свідчить про брак ефективних моделей, методичних рекомендацій та навчальних ресурсів, що дозволяють реалізовувати інтегративний підхід системно й методично виважено. Це зумовлює необхідність у теоретичному обґрунтуванні й практичній реалізації таких уроків як засобу формування нової якості гуманітарної освіти, орієнтованої на розвиток творчої, критично мислячої й естетично чутливої особистості.

Проблема полягає в пошуку педагогічних засобів ефективної інтеграції історії та мистецтва у форматі шкільного заняття для цілеспрямованого розвитку образного мислення учнів, а також у забезпеченні методичної підтримки вчителів, які втілюють такі підходи на практиці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема розроблення інтегрованих уроків історії та мистецтва для стимулювання образного мислення стає дедалі нагальнішою у сучасних науково-педагогічних студіях. Зокрема, П. Мороз та І. Мороз [1] висвітлили риси організації інтегрованого навчання історії в 5–6 класах, акцентуючи увагу на методичних підходах до поєднання змісту кількох освітніх галузей. Дослідження С. Овчарова [2] присвячене методичним засадам використання інтегрованих уроків для стимулювання творчого потенціалу учнів і розвитку їхньої креативності шляхом міжпредметних зв'язків. У колективній праці за редакцією С. Плясецької [3] проаналізовано шляхи впровадження інтегративного та компетентнісного підходів до навчання, зосереджуючись на формуванні ключових компетентностей через новітні освітні стратегії. До теми художньо-педагогічних методик у навчальному процесі звернулася Л. Масол [4], яка

обґрунтувала їхню роль у гармонійному розвитку учнів, шляхом поєднання навчання й виховання. Значну увагу інтегративному підходу як засобу розвитку пізнавальної компетентності приділила у своїй роботі О. Рижкова [5], наголошуючи на його ефективності у міжпредметному поєднанні знань. У публікації П. Мороза та І. Мороза [6] розглядається політична карикатура як інструмент розвитку медіаграмотності учнів через аналіз історичних подій у медіапросторі. Художні твори як засіб поглиблення історичної обізнаності учнів і формування естетичного сприйняття аналізує у своєму дослідженні О. Рябкіна [7]. Методологічні основи створення інтегрованого курсу з історії та громадянської освіти для 5-го класу розкривають у своїй роботі О. Пометун та Н. Гупан [8], які підкреслюють його значення у формуванні ключових компетентностей здобувачів освіти. На розвиток образного мислення у молодших школярів через використання засобів образотворчого мистецтва звертають увагу Н. Данько та О. Васько [9], зосереджуючись на сприянні творчим здібностям та естетичному сприйняттю. Т. Богачик та М. Гаврилюк [10] аналізують здобутки сучасних чернівецьких істориків і пропонують шляхи інтеграції їх доробку до змісту шкільної історичної освіти, з метою її осучаснення.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Попри зростаючу зацікавленість педагогів до інтегрованих підходів в освіті, питання цілеспрямованого формування образного мислення учнів шляхом поєднання історії та мистецтва наразі залишається недостатньо розробленим у науково-методичному контексті. Не вистачає методично обґрунтованих моделей уроків, пристосованих до вікових особливостей школярів, які б не тільки поєднували міжпредметний зміст, а й сприяли розвитку образного, асоціативного та метафоричного мислення. Недостатньо дослідженими є також педагогічні механізми залучення мистецьких творів до вивчення історії

для створення емоційно наповненого навчального середовища. Водночас потребують уточнення критерії оцінювання ефективності таких занять і способи роботи з візуальним та символічним матеріалом. П. Мороз та І. Мороз зазначили можливі виклики й ризики реалізації інтегрованого навчання історії у закладі загальної середньої освіти, серед яких такі: 1) формальний підхід до інтеграції і, як наслідок, перевантаження змістом навчальної програми та підручників, що може зашкодити отриманню якісних знань учнями; 2) втрата цілісного курсу «Історія України», що недопустимо в умовах війни; 3) вчителі більше уваги приділяють своєму «фаховому» предмету в складі інтегрованого курсу і, як наслідок, учні отримують поверхові, а не ґрунтовні знання з історії; 4) інерція вчителів та їх неготовність до змін, відсутність зацікавленості системи Інституту післядипломної педагогічної освіти у відповідній перепідготовці; 5) бюрократія та побоювання адміністрації шкіл щодо введення нового; 6) незацікавленість учнів, оскільки вони здають ЗНО не з інтегрованого курсу, а з курсу Історія України [1, с. 36-37]. Актуальним лишається й питання підготовки вчителів до втілення інтегрованих підходів, зокрема, забезпечення їх відповідним методичним інструментарієм. Усі ці аспекти окреслюють незавершені частини загальної проблеми, що потребують подальшого дослідження та втілення в освітню практику.

Формулювання цілей статті. Отже, з огляду на актуальність цієї проблематики, мета статті полягає у характеристиці методичних підходів до розробки інтегрованих уроків історії та мистецтва, націлених на стимулювання образного мислення учнів початкової та середньої школи.

Відповідно, завдання наукового дослідження такі:

1. окреслити психолого-педагогічні передумови розвитку образного мислення в учнів;

2. проаналізувати можливості інтеграції змісту історії та мистецтва в сучасному освітньому процесі;

3. визначити ефективні форми, методи та прийоми втілення інтегрованих уроків для розвитку образного мислення.

Виклад основного матеріалу дослідження. У теперішній освітній парадигмі, зорієнтованій на розвиток компетентностей, особливого значення набуває образне мислення як спосіб пізнання, що дає змогу учням створювати цілісне уявлення про світ. Це мислення передбачає здатність до уявного моделювання реальності, її емоційно-естетичного осмислення, побудови внутрішніх образів на основі спостережень, читацького чи мистецького досвіду. У середньому шкільному віці цей різновид мислення є природним і домінуючим, тож надзвичайно важливо не тільки підтримувати, а й цілеспрямовано розвивати його через навчальні предмети, зокрема, історію та мистецтво. Мистецтво є засобом формування особливого типу досвіду – естетичного, що має значний вплив на емоційний та особистісний розвиток дитини. Естетичні переживання, які виникають у процесі взаємодії з мистецтвом, залишаються в пам'яті, збагачуючи внутрішній світ особистості [11, р. 343]. Мистецтво забезпечує безпечне, емоційно насичене середовище, в якому дитина може вільно пізнавати світ, виражати себе та розвивати чутливість до краси.

Розвиток образного мислення в учнів середньої школи сприяє формуванню глибшого розуміння навчального матеріалу, а також навичок критичного аналізу, інтерпретації символів, метафор та культурних кодів. Через образне сприйняття діти краще відчують сутність історичних процесів, персоніфікують події, пов'язують факти не тільки логічно, але й емоційно. Це сприяє більш стійкому запам'ятовуванню матеріалу та активному залученню до навчання. Особливо ефективно розвивати образне

мислення в умовах інтегрованого навчання, де поєднуються історичний контекст та мистецьке осмислення минулого. Художньо-ігрові технології також активізують пізнавальну діяльність учнів, розвивають художньо-образне мислення [4, с. 133].

Формування образного мислення потребує конкретних психолого-педагогічних умов. Насамперед, це створення емоційно безпечного, творчого освітнього середовища, у якому учень може вільно висловлювати власні уявлення і переживання. Дослідники акцентують важливість розвитку уяви, емпатії, здатності до візуалізації історичних подій, реконструкції настроїв епохи. Педагог повинен виступати не лише джерелом інформації, а й фасилітатором, який надихає учнів шукати образні відповідники історичному знанню, пробуджує їхню фантазію через завдання на створення картин, діалогів, етюдів, емоційних портретів історичних діячів. Адже однією з ключових цілей освіти є формування особистостей, здатних мислити творчо, уявляти нові можливості, емоційно залучатися до власної діяльності, відкрито взаємодіяти з непередбачуваним і ухвалювати рішення, спираючись не лише на логіку й правила, а й на глибоке інтуїтивне розуміння [11, р. 343].

Мистецтво в освітньому процесі відіграє незамінну роль у формуванні уявлень про історичні події та часи. Воно дає змогу не тільки «побачити» історію, а й «відчути» її. Через живопис, архітектуру, музику, театр учні поринають у дух часу, уявляють соціальні, культурні, ідеологічні риси певної доби. Візуальне мистецтво, зокрема, забезпечує наочність історичного контексту: архітектура та скульптура демонструють велич імперій, живопис – настрої суспільства, а музика і театр – внутрішній світ людини минулого. Наприклад, під час вивчення історії на основі творів образотворчого мистецтва сприяє формуванню естетичного досвіду учнів та активізує їхній творчий потенціал. Така діяльність не лише забезпечує емоційне залучення до

мистецького процесу, а й формує зв'язки з різними галузями знань, а також вона розвиває вміння використовувати набуті творчі навички у повсякденному житті та соціокультурному контексті [12, с. 36].

Інтеграція історії та мистецтва суттєво поглиблює засвоєння навчального матеріалу, адже залучає не тільки інтелектуальний, а й емоційний складник. Це дає можливість формувати у школярів цілісне бачення подій, що особливо важливо у контексті розвитку історичної свідомості. Замість механічного запам'ятовування дат та імен, учень починає сприймати історію як живу матерію людського досвіду, в якій емоції, естетика і культура є не менш значущими за політичні чи економічні чинники. Реалізація в освітньому процесі прийомів, форм і методів інтегрованого навчання сприяє створенню атмосфери співпраці, активної взаємодії учнів, за якої учень активно долучається до колективного процесу пізнання [1, с. 42].

Під час вибору мистецьких творів для освітнього процесу насамперед варто визначити, яку роль мистецтво відіграватиме в уроці. Наприклад, художній твір може стати ефективним засобом для введення нової історичної теми або сприяти глибшому осмисленню вже вивченого матеріалу. Важливо оцінити рівень обізнаності учнів із конкретним твором, його змістом і контекстом створення. Особливу увагу слід звернути на те, чи виражає твір емоційну чи соціальну реакцію на історичну подію, а також на його потенціал для організації дискусій про те, чому ці реакції виникали та як їх можна інтерпретувати в сучасному контексті [13].

Доцільно ознайомлювати учнів із різними видами мистецьких медіа – від політичної карикатури до тривимірних скульптур. Це допоможе врахувати різні способи сприйняття візуальної інформації та надати учням ширший спектр інтерпретацій. Важливо також уникати надмірно абстрактних робіт на початковому етапі, оскільки вони можуть бути складними для розуміння. До

вибору творів мистецтва слід підходити з урахуванням культурного різноманіття авторів, а також варто включати кілька робіт для порівняння, що дозволить учням побачити різні погляди на історичні події. Плани уроків, допоміжні тексти та супровідні запитання легко доступні в Інтернеті через такі організації, як Музей мистецтва Метрополітен [14] та Національна галерея мистецтв [14] для підтримки інтеграції історії мистецтва в освітній процес.

Серед історичних тем, які доцільно поєднувати з мистецтвом для розвитку образного мислення, варто виділити не лише ключові етапи розвитку людства, але й періоди, що відзначаються глибокими культурними змінами та трансформаціями. Історія Античності, Середньовіччя, епоха Відродження, бароко, українське козацтво та доба Української революції 1917–1921 років – це ті періоди, де мистецтво не тільки відображає естетичні вподобання часу, але є важливим інструментом для розуміння глибинних процесів суспільства, політики, релігії та економіки. Наприклад, вивчення епохи бароко, що вирізняється своєю емоційністю та надмірною експресією, може бути значно глибшим і більш наочним через аналіз архітектурних форм, таких як грандіозні собори та палаці, які втілюють концепцію божественної величі та абсолютної влади. Водночас музичні твори цієї доби – зокрема, композиції Генріха Шютца або Іоганна Себастьяна Баха – створюють емоційний фон для занурення в атмосферу того часу, передаючи через гармонію і дисонанс, рух і паузи не тільки музику, але й глибинні переживання людини епохи бароко. Поєднання історичних фактів і мистецьких проявів цієї доби дозволяє учням глибше усвідомити те, як культура віддзеркалювала соціальну нерівність, бурхливі релігійні суперечки та політичні трансформації того часу. Аналіз картин Тараса Шевченка, які зображують тяжку реальність кріпацтва в Україні, є потужним інструментом для розуміння того як мистецтво може втілювати національну трагедію та біль поневолених людей. Твори Шевченка

не просто документують історичні події, а наповнені глибокими емоціями і стражданням через образи бідності, гніту та боротьби. Така інтеграція історії та мистецтва надає можливість учням відчувати не лише факти, але й емоційний стан епохи, зрозуміти внутрішню боротьбу людей за свободу. Не менш важливим є використання кінохронік та документальних матеріалів для вивчення таких важливих історичних моментів як Друга світова війна. Фільми, де зафіксовані реальні кадри з фронтів, зруйнованих міст, страждань мирних жителів, допомагають передати трагізм і масштабність цих подій. Кінематографічні матеріали не тільки демонструють візуальні аспекти війни, а й здатні передавати атмосферу жаху, втрат і надії, що значно поглиблює розуміння цього періоду, ніж просто історичний аналіз сухими фактами. Це дозволяє учням відчувати на собі переживання людей того часу, що стимулює розвиток емоційного інтелекту і співчуття.

Для втілення інтегрованих уроків у закладах загальної середньої освіти дієвими є методи візуального розбору творів мистецтва, історична реставрація, метод рольової гри, проєктна робота, інтерпретація культурних артефактів, створення хронологічно-образних ліній (табл. 1).

Таблиця 1

Ефективні методи реалізації інтегрованих уроків історії та мистецтва

Метод / Прийом	Опис	Приклад використання
Проектна діяльність	Учні працюють над довготривалим завданням, що об'єднує історію та мистецтво	Створення артбуку про епоху Відродження з описом подій, митців та ілюстрацій
Музейний урок / віртуальний тур	Вивчення історичних подій через твори мистецтва або відвідування музеїв	Віртуальна екскурсія Лувром під час вивчення Французької революції
Інтерпретація картин / візуальний аналіз	Аналіз художніх творів як джерел історичної інформації	Аналіз картини Делакруа «Свобода, що веде народ» для розуміння революційного духу

Рольова гра / історична реконструкція	Відтворення подій минулого з використанням мистецьких елементів	Інсценізація подій античного форуму з використанням елементів костюмованого театру
Інтердисциплінарна дискусія	Обговорення однієї теми з двох точок зору: історичної та мистецької	Обговорення, як події Першої світової війни вплинули на експресіонізм у мистецтві
Кейс-метод (аналіз ситуацій)	Аналіз реальних або змодельованих ситуацій з минулого за допомогою мистецьких джерел	Вивчення впливу пропаганди у мистецтві Третього рейху
Створення колажу / арт-інсталяції	Творча інтерпретація історичної теми через візуальні засоби	Створення колажу на тему «Світ після Другої світової війни»
Картографування / Історико-культурне картографування	Візуалізація історичних та мистецьких подій у просторі та часі	Побудова карти «Європейські мистецькі центри XVIII століття»
Використання фільмів, музики, вистав	Включення аудіовізуальних мистецтв для емоційного занурення	Перегляд фрагментів фільму «Список Шиндлера» для ілюстрації Голокосту

Джерело: власна розробка автора

Наприклад, під час вивчення теми співіснування людей у різні історичні періоди учні можуть створювати драматичні сцени або невеликі п'єси, що відтворюють реальний соціальний контекст. Такий метод не лише полегшує засвоєння навчального матеріалу, а й сприяє розвитку виразних і комунікативних навичок. Застосування елементів театрального мистецтва – таких як персонажі, діалоги, декорації – допомагає поєднати пізнавальні й творчі цілі, тим самим скорочуючи дистанцію між академічним змістом і практичним досвідом учнів [15].

На інтегрованих уроках пізнавальна діяльність досить часто має колективний характер (працюють у парах/групах/колективні обговорення), що сприяє створенню атмосфери співпраці, активної взаємодії учнів, за якої вони активно долучаються до колективного процесу пізнання, включаються у

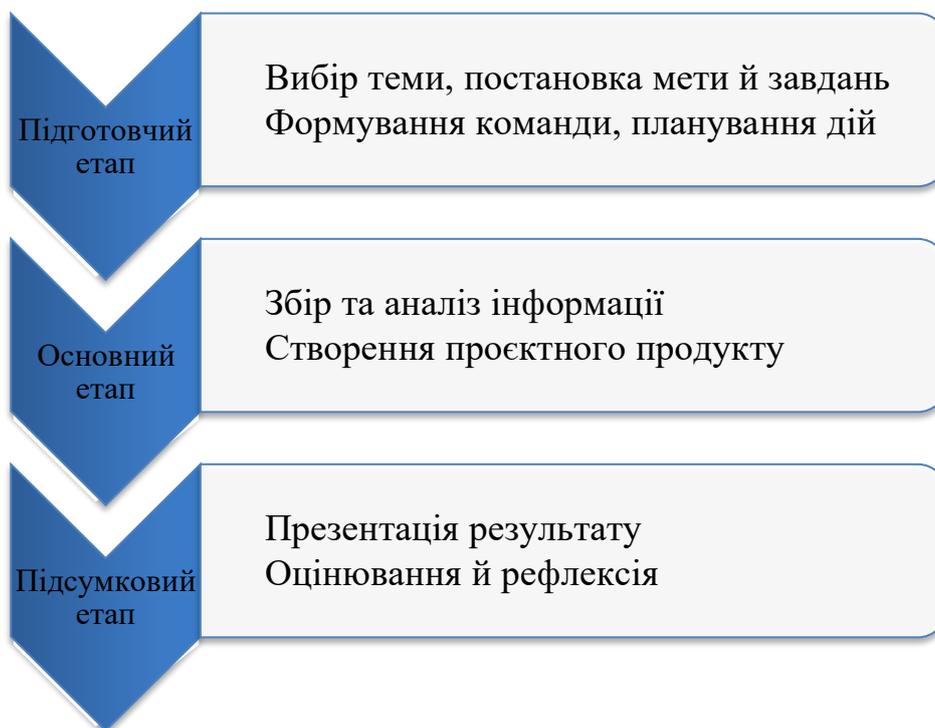
співнавчання та взаємонавчання [1, с. 43]. Дієвими є методи емоційного занурення – наприклад, учні можуть уявити себе митцями певної епохи і створити власний твір на тему «Очима селянина XVII сторіччя» або «Мій день у Київській Русі». Такі прийоми активізують внутрішні механізми уяви, емпатії та рефлексії. Ефективним є метод *tableau vivant* (у перекладі з французької – «жива картина»), який передбачає відтворення учнями певного поняття або сцени за допомогою технік драматичного мистецтва – зокрема поз, жестів і міміки – без використання слів. Такий підхід особливо ефективний для кінестетичних учнів, які найкраще засвоюють матеріал через рух і взаємодію з простором. Метод не лише стимулює творче мислення, а й поглиблює розуміння змісту через фізичне та емоційне залучення [16].

До форм діяльності, які сприяють образному осягненню історії, належать візуальні презентації, музейні заняття, створення історичних коміксів, театралізації, творче письмо. С. Овчаров до найбільш раціональних форм проведення занять відносить урок-диспут, урок-аукціон, урок-подорож, урок-рольова гра, урок-пресконференція, урок-конкурс, урок-КВК, урок у формі судового засідання, урок-концерт, урок-твір, урок-творчий звіт, урок-турнір, урок-тренінг та деякі інші [2, с. 208].

Уроки формування нових знань конструюються у формах: урок-лекція, урок-подорож, урок-експедиція, урок-дослідження, урок-інсценізація, навчальна конференція, урок-екскурсія, проблемний урок [5, с. 240-241]. Важливе значення має проектна робота, що дає змогу учням не лише осягнути, а й «пережити» історію, відчувати її на власному емоційному досвіді. Поетапне виконання фаз освітнього проекту сприяє досягненню поставлених цілей та формуванню цілісного освітнього продукту (рис.1).

Рисунок 1

Етапи проєктної діяльності

Джерело: власна розробка автора

Структура уроку повинна бути логічною і послідовною, щоб не створювати плутанини та хаосу в усвідомленні учнів. Вона має відображати послідовність видів діяльності, завдань та ресурсів, які сприятимуть досягненню мети та очікуваних результатів уроку. Потрібно врахувати, яким чином інтеграція історії з іншими предметами буде реалізовуватися на різних етапах уроку [1, с. 44]. Необхідними елементами є вступ (актуалізація знань), мотивація (створення проблемної ситуації через твір мистецтва), головна частина (інтерпретація подій крізь призму мистецтва), рефлексія (обговорення, есе, творчі завдання), підсумок. Важливо передбачити різноманітність форм діяльності: індивідуальну, групову, колективну. У центрі має бути учень як активний учасник пізнання, а не пасивний споглядач інформації.

Водночас впровадження інтегрованих уроків пов'язане з певними труднощами, які здатні обмежити результативність цього методу в навчальному процесі. Однією з головних проблем є нестача методичних матеріалів, що ускладнює створення цілісних та різноманітних занять, які поєднують різні дисципліни. Окрім того, обмеженість часу, що часто виділяється на проведення таких уроків, також може бути серйозною перешкодою для глибокого занурення учнів у тему та ретельного вивчення матеріалу. Ще одним викликом є недостатня підготовка вчителів до міждисциплінарного підходу, оскільки для успішної реалізації інтегрованих занять необхідна не тільки глибока професійна підготовка, а й здатність до творчої співпраці між педагогами різних дисциплін. Щоб подолати ці виклики, потрібна підтримка з боку адміністрації, методичні семінари, розробка шаблонів інтегрованих уроків та активне залучення мистецьких закладів як освітніх партнерів.

Систематичне застосування інтегрованих підходів у навчанні дає помітні результати: збільшення мотивації до навчання, глибше розуміння історичних процесів, розвиток творчого потенціалу учнів, покращення вмінь міжпредметної логіки та рефлексії. Образне мислення, яке формується у цьому процесі, стає не тільки засобом навчання, але й ключовою життєвою компетентністю, що допомагає орієнтуватися в культурному, соціальному й історичному просторі.

Висновки. Розробка інтегрованих уроків історії й мистецтва для стимулювання образного мислення учнів є важливим елементом сучасної освіти, адже поєднує в собі дослідження культурних, історичних та творчих аспектів людського досвіду.

По-перше, інтеграція історії та мистецтва створює перспективи для більш комплексного осягнення різних етапів поступу людства, адже твори

мистецтва часто відображають не тільки естетичні ідеали, а й соціальні, політичні та культурні реалії доби. Це дає учням змогу не лише запам'ятовувати факти, а й емоційно проживати історичні події, розвиваючи образне сприйняття та емоційну чутливість. Завдяки цьому розвивається здатність бачити історію не лише крізь сухі факти, а й крізь життєві, художні образи, що лишають помітний слід у свідомості.

По-друге, інтегровані уроки заохочують учнів до активної творчої праці, адже, поєднуючи наукове пізнання і мистецьку інтерпретацію, учні здобувають нові вміння – від створення художніх проєктів до критичного аналізу мистецьких творів. Розвиток креативного мислення створює підґрунтя для формування інноваційних стратегій, необхідних для ефективного реагування на сучасні освітні виклики. Використовуючи мистецтво як інструмент для дослідження історії, учні навчаються не лише аналізувати, але й створювати нові змістовні контексти, що сприяє глибшому розумінню світу.

По-третє, методи, що охоплюють вивчення історії крізь мистецтво (наприклад, рольова гра, тлумачення картин чи виставок, створення мистецьких проєктів), значно розширюють можливості для розвитку міждисциплінарного підходу в освіті. Це забезпечує більш гнучке та різнобічне навчання, яке включає як наукові, так і творчі підходи до пізнання світу. Учні вчаться бачити історичні події з різних точок зору, що підвищує їх здатність до аналізу та глибшого осмислення навчального матеріалу.

У цілому, інтеграція історії та мистецтва в освітній процес є важливим знаряддям для розвитку образного мислення. Такий підхід дає змогу учням бачити та відчувати історію крізь призму мистецтва, стимулюючи їхню уяву та критичне мислення, що сприяє більш глибокому засвоєнню знань і формуванню емоційно насичених, інтелектуально розвинених особистостей.

Список використаних джерел

1. Мороз П., Мороз І. Практика інтегрованого навчання учнів історії у 5-6 класах : методичні рекомендації. Київ : Освіта. 2024. 123 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/740428/1/Rukopys_MOROZ-red.pdf (дата звернення: 08.03.2025).
2. Овчаров С. Інтегровані уроки як засіб розвитку креативності учнів. *Наукові записки кафедри педагогіки*. 2013. № 31. С. 204-210. URL: <https://periodicals.karazin.ua/pedagogy/article/download/3651/3217/> (дата звернення: 08.03.2025).
3. Інтегративний та компетентнісний підхід до викладання предметів / ред. С. Плясецької. Таврійськ : ЗОШ №5. 2017. 109 с. URL: https://nvk5.at.ua/Foto/pliaseckais/almanakh-integrativnij_ta_kompetentnisnij_pidkhid_.pdf (дата звернення: 08.03.2025).
4. Масол Л. Художньо-педагогічні технології в основній школі: єдність навчання і виховання : метод. посіб. Харків : Друкарня Мадрид. 2015. 178 с. URL: <http://library.megu.edu.ua:8180/jspui/bitstream/123456789/3496/1/2015.pdf> (дата звернення: 08.03.2025).
5. Рижкова О. Інтеграція навчальних занять у школі як засіб формування пізнавальної компетенції учнів. *Готовність дитини старшого дошкільного віку до систематичного навчання в школі* : матеріали всеукр. наук.-практ. онлайнконф.. 2023. С. 234-246. URL: <https://surl.lu/zvzmsa> (дата звернення: 08.03.2025).
6. Мороз П., Мороз І. Використання політичної карикатури кінця XIX – початку XX ст. на уроках історії як засіб формування медіаграмотності учнів. *Український педагогічний журнал*. 2022. № 4. С. 184-194. DOI: <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2022-4-184-194>.

7. Рябкіна О. Використання творів живопису на уроках історії. *Історія та правознавство*. 2005. № 16-18. С. 14-18. URL: http://catalog.library.tnpu.edu.ua:8080/library/DocDescription?doc_id=167671 (дата звернення: 08.03.2025).
8. Пометун О., Гупан Н. Методологія створення інтегрованого курсу з історії та громадянської освіти для 5-го класу. *Проблеми сучасного підручника*. 2022. № 28. С. 115-132. DOI: <https://doi.org/10.32405/2411-1309-2022-28-115-132>.
9. Данько Н., Васько О. Розвиток образного мислення учнів початкових класів на уроках образотворчого мистецтва. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2020. № 10 (104). С. 325-338. DOI: [10.24139/2312-5993/2020.10/325-338](https://doi.org/10.24139/2312-5993/2020.10/325-338).
10. Богачик Т., Гаврилюк М. Наукові дослідження сучасних чернівецьких істориків: перспективи інтеграції у шкільну історичну освіту. *Науковий вісник Чернівецького університету. Історія*. 2024. № 2. С. 77-87. DOI: <https://doi.org/10.31861/hj2024.60.77>.
11. Elliot W. Eisner. The Arts and the Creation of Mind. *Language Arts*, Vol. 80, No. 5, Imagination and the Arts (May 2003), pp. 340-344. URL: <https://www.jstor.org/stable/j.ctt1np7vz> (дата звернення: 08.03.2025).
12. Малашенко, М. П. Розвиток образного мислення засобами мистецтва. *Педагогічна майстерня : наук.-методичний журнал*. 2020. № 6. С. 36–39. URL: <https://dspace.library.khai.edu/xmlui/handle/123456789/400> (дата звернення: 08.03.2025).
13. Litz, R. (n.d.). How to use art to teach history: A piece of art can provide a window into a historical time period for students. *Edutopia*. URL: <https://www.edutopia.org/article/how-use-art-teach-history> (дата звернення: 08.03.2025).

14. The Metropolitan Museum of Art. (n.d.). *Lesson plans*. URL: <https://www.metmuseum.org/learn/educators/lesson-plans> (дата звернення: 08.03.2025).

15. Escala, N., Herrera-Pavo, M. Á., Guitert, M., & Romeu, T. (2024). Educational experiences integrating the arts into teaching practice in primary education in Ecuador. *Thinking Skills and Creativity*, 54, 101671. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1871187124002098#:~:text=htpps%3A//doi.org/10.1016/j.tsc.2024.101671> (дата звернення: 08.03.2025).

16. The Kennedy Center. (n.d.). Express yourself! Arts integration in the classroom. The John F. Kennedy Center for the Performing Arts. URL: <https://www.kennedy-center.org/education/resources-for-educators/classroom-resources/articles-and-how-tos/articles/educators/arts-integration/> (дата звернення: 08.03.2025).

17. Лавніков О., Лесик А. Інтегративний підхід у системі вищої освіти: поняття і особливості. *Вісник університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія», педагогічні науки*. 2020. № 1(19). С. 195-199. DOI: 10.32342/2522-4115-2020-1-19-23.

18. Eisner. E. W. The arts and the creation of mind. *Language Arts*. 80, № 5. P. 340-344. URL: <http://www.jstor.org/stable/41483337> (дата звернення: 08.03.2025).

19. Emmison M., Smith P. *Researching the visual images, objects, contexts and interactions in social and cultural inquiry*. London: Thousand Oaks, 2007. URL: <https://archive.org/details/ResearchingTheVisualImagesObjectsContextsAndInteractionsInSocialAndCulturalInquiry> (дата звернення: 08.03.2025).

20. Gurney J. *Imaginative realism: how to paint what doesn't exist*. paperback. 2009. Vol. 1. 224 p. URL: <https://www.goodreads.com/book/show/6886931-imaginative-realism> (дата звернення: 08.03.2025).